

Il Dent de Brenleire en il Parc naturel Gruyère Pays-d'Enhaut.

FOTO PD

parcs-svizzers.ch – il portal d'infurmaziun davart tut ils parcs natirals en Svizra.

Parcs svizzers – parcs natirals d'impurtanza naziunala

■ Dapi l'onn 2008 èn vegnids creads e vegnan creads vinavant divers parcs svizzers d'impurtanza naziunala en tut las regiuns linguisticas dal pajais. Quests parcs uneschan cuntradas da bellezza, ina ritga biodiversità e patrimoniis culturals prezios. La populaziun da las vischnancas che possedan ils parcs na vul betg mo conservar questas ritgezass, ma las valorisar e profitar d'ellas per il svilup economic e social da lur regiun. La basa legala per crear parcs d'impurtanza naziunala è en vigur en Svizra dapi il prim da december 2007. Fin ussa (2015) èn vegnids creads 16 parcs, 4 ulteriurs parcs sa chattan en ina fasa preparatorica.

Las ritgezass principalas d'in parc d'impurtanza naziunala èn auas e guauds multifars, abitadis rars sco palids, ognas e prada sitga ed er cuntradas d'ina bellezza unica sco ils auts dal Giura argovian u ils glatschers en il Parc Adula. Las regiuns cunfinantas dals parcs naziunals ed ils parcs regionalis cumpiglian ultra da quai cuntradas cultivadas tgradas e patrimoniis culturals da valur sco la Claustra San Jon a Müstair, in patrimoni mundial da l'Unesco, u vischnancas intactas.

Ils parcs na naschan betg sin ils plans da l'administraziun, mabain en ils chaus ed en ils cors da la populaziun. Questa sto dar l'impuls per la creaziun d'in parc e pir lura sustegna er la Confederaziun in project per in parc ch'ella certifitgescha cun il label federal dals parcs, sche tut las pretensiuns vegnan ademplidas. Las vischnancas èn represchentadas bain en las societads purtadoras da mintga parc. Ellas han il dretg da far las impurtantas decisiuns strategicas per il parc.

Co arrivar en ils parcs svizzers?

L'Uffizi federal d'ambient ha edi ina charta infurmativa ch'ins po empustar gratuitamain. Quella dat ina survista dals parcs svizzers, mussa nua ch'els sa chattan e co ch'ins als po ir a visitar. Ella cuntogna er in curt text infurmativ davart mintga parc che preschenta las diversas offertas ed atraziuns. En pli pon ins tshertgar la via en in parc sin la charta interactiva cuntegnida en la pagina infurmativa www.parcs-svizzers.ch.

Las differentas categorias da parcs
I dat trais categorias da parcs d'impurtanza naziunala: parcs naziunals, parcs natirals regionalis e parcs natirals da recreaziun. Quests trais tips han mintgamai caracteristicas e finamiras differentas.

Ils parcs naziunals: In parc naziunal cumpiglia adina ina zona centrala ed ina zona periferica. En la zona centrala sa sviluppa la natira libramain en in ambient intact ed inaccessibel. Las activitads umanas èn fitg limitadas. La zona periferica d'in parc naziunal cumpiglia tshertas vischnancas cun lur cuntradas cultivadas natiralmain e cun lur territori che vegn sfruttà turisticamain e forestalmain. Questas zonas perifericas protegian la zona centrala d'influenzas negativas.

Il Parc Naziunal Svizzer ch'exista dapi quasi 100 onns sutstata ad ina atgna lescha federala. Per quest territori protegi èn las directivas anc blier pli rigurusas.

Ils parcs natirals regionalis: In parc natiral regional è ina regiun rurala cun ritgezass particularas sco ina cuntrada diversifitgada, ina gronda biodiversità e patrimoniis culturals da valur sco per exempel la Claustra San Jon en Val Müstair u la Viafier retica en il Parc Ela ch'èn patrimoniis culturals mundials. Questas ritgezass duain vegnir mantegnidas e valorisadas per in svilup duravel da la regiun.

Reservats da biosfera da l'Unesco sco l'Entlebuch (LU) ston ademplir ultra da las pretensiuns naziunals d'in parc natiral regional er ils criteris internaziunals da l'Unesco.

Ils parcs natirals da recreaziun: In parc natiral da recreaziun posseda mintgamai ina zona centrala ed ina zona da transiziun. En la zona centrala porscha el a la flora e fauna indigena in ambient intact. La zona da transiziun protegia la zona centrala. Ella porscha bieras pussaivladads d'infurmaziun, d'actività e da recreaziun e contribuescha uschia substanzialmain ad ina meglra qualità da vita per la populaziun da las citads. In parc natiral da recreaziun sa chatta adina a maximalmain 20 kilometers dal center d'ina aglomeraziun e sto esser bain cuntanschibel cun ils meds da transport publics.

Il label per parcs e products

L'Uffizi federal d'ambient certifitgescha cun il label federal per 10 onns ils projects da parc ch'adempleschan las pretensiuns da la Confederaziun. Medemamain po la societad purtadora dal parc certifitgar tshertas persunas u tshertas fatschentas cun in label per products – sche lur products e servetschs vegnan producids e purschids en la regiun dal parc en maniera duravla.

Il label per parcs: Sch'in parc ademplescha las pretensiuns da la Confederaziun vegn el certifitgà cun il label protegi «Parc

d'impurtanza naziunala». Il label vala per 10 onns, suenter ston las societads purtadoras puspè dumandar da nov il label. Il label garantescha ch'il parc ademplescha las pretensiuns necessarias puncto cuntrada, natira e cultura, che la gestiun dal parc è professiunala e che l'existenza dal parc è garantida democraticamain, finanzialmain e spazialmain a lunga vista. Durant la fasa da creaziun e d'installaziun pon ils parcs futurs pretender il label provisoric da candidatura.

Il label per products: Products e servetschs dals parcs svizzers pon vegnir certifitgads da las societads purtadoras dals parcs cun in label per products. En il Parc natiral Thal (SO) han ins per exempel gia certifitgà 14 mangiativas cun quest label, tranter auter spezialitads sco il «Hosenlupf» (in chaschiel) u la «Jura-Kette» (ina liongia). Per ch'in product u in servetsch possa retschaiver il label sto el vegnir produci e purschi principalmain entaifer il parc a basa da materias regionalas. Ultra da quai duain els esser producids en maniera duravla e rinforzar l'economia regionala. Ina procedura da certificaziun definida da la Confederaziun garantescha che questas pretensiuns vegnian ademplidas. Ils consumers contribueschan cumprond quests products e quests servetschs al mantegniment ed a la valorisaziun da la biodiversità e da la cuntrada, al svilup da valurs culturalas specificas ed ad ina economia regionala vitala.

La populaziun profita

Fundond in parc sa decida ina regiun conscientamain per in svilup economic e social duravel: Quest svilup duai sa realisar en accord cun la cuntrada e sias valurs naturalas ed el duai dar ina perspectiva a la populaziun indigena ed a las generaziuns futuras. In tshert svilup è

damai giavischà, el duai dentant sa realisar tenor criteris duravels che la regiun accepta sco impegnativs.

Da daventar in parc porscha bieras schanzas e blers agids per la populaziun indigena d'ina regiun. Per exempel po la creaziun d'in parc sustegnair strategias commercialas per la vendita da products regionalis u innovaziuns per la cultivaziun da la cuntrada. I po er dar subsidis per la commercialisaziun da purschidas turisticas duravlas en accord cun la natira, per exempel datti parcs ch'han sviluppa novas purschidas ed excursiuns multifaras per giasts sur 50 onns. Novas purschidas multiplitgeschan la creaziun da valurs en in parc e garanteschjan uschia ina plivalur. Ellas contribueschan al mantegniment ed augment da piazzas da lavur.

La creaziun d'in parc po rinforzar la posiziun e l'identità d'ina regiun. El po contribuir al mantegniment da servetschs (p.ex. ina butia en vischnanca) e da transports publics en ina regiun ed el po promover la solidarità da la populaziun indigena. In parc po dar novs impuls ad ina regiun. En divers parcs han ins per exempel fundà gruppas da lavur e forums tematics che discutan davart il futur da la vallada e sviluppan projects concrets. Bliers da quests projects èn nashids grazia ad iniziativas directas da la populaziun, per exempel sairadas da teater, discussiuns en gruppas ed al podium e forums culturals. Tut quai rinforza la cultura e l'identità d'ina regiun.

Il svilup duravel daventa in punct d'orientaziun per adina dapli vischnancas en Svizra. En ils parcs è quest svilup anc pli accentuà: Las vischnancas ch'appartegnan ad in parc èn anc pli conscientas da lur caracteristicas localas e regionalas e da lur ritgezass da cuntrada e natira.

Tar questas valurs tutgan er las vischnancas sezzas e lur cultura vivida. Las vischnancas d'in parc creschan ensemen visiuns e strategias co ch'ellas pudessan mantegnair questas valurs e profitar d'ellas per in svilup duravel.

Purschidas en ils parcs

Ina tshungla a l'ur da Turitg, striegns culinarics en il Binntal pittoresc, experientschas al cunfin lung il Doubs u lieus istorics e preistorics en las muntognas grischunas: Ils parcs svizzers porschan experientschas fascinantas en cuntradas cultivadas e naturalas intactas.

Independentamain sch'ins è en viadi cun ina classa da scola, cun la famiglia u be sulet, en ils parcs svizzers chattan tuttas e tuts purschidas attractivas: turas en cuntradas alpinas, excursiuns tras collinas e planiras, trekking en grippe e chavorgias u spassegiadas tras curtins da pumera en flur.

Er per quels che s'interessan per la cultura e la natira datti in program attractiv: ins po pedalar cul velo sin vias da transit istoricas, emprender d'enconuscher las istorgias fascinantas da fortezzas e chastels u scuvrir palids sin trutgs infurmativs.

Ils parcs svizzers offeran er ina gronda paletta dal mangiativas e bavrondas gustusas, d'objects qualitativs e d'artisanadi original. Diversas fieras ed acziuns sco la «Genuss» (mo il megljer da la regiun) u las «emnas gastronomicas» (en settember) ma er tut las occurrenzas spezialas en ils parcs sco il «di dals parcs» (mintgamai ils 24 da matg) èn ina occasiun ideala per explorar la diversità culturala e culinaria dals parcs.

En divers parcs datti la pussaivladad da scuvrir bels e buns giudiments cun ina guida. Il parc natiral dal Giura argovian porscha per exempel duas fins d'emna cun spassegiadas da viticultura. Il parc Jura vaudois offerescha excursiuns da bulieus cun in micolog. Il parc natiral Diemtigtal organisescha sin tshing alps mintgamai la stad dis da recreaziun cun pernottaziun. Ils giasts vegnan uschia en stretg contact cun la populaziun indigena ed emprendan blier interessant davart il svilup, la fabricaziun e l'origin dals products regionalis. Different parcs organiseschan mintg'onn in martgà. Indigens e giasts pon cumpràr qua products da la regiun dal parc (chaschiel, liongias, charn setga, verdura, té e pastizarias).

Survista dals parcs svizzers

Parc naziunal:

– Parc naziunal svizzer (GR)

Candidats parc naziunal:

– Parc Adula (GR, TI)
– Parc naziunal dal Locarnese (TI)

Parcs natirals regionalis:

– Biosfera Val Müstair (GR)
– Parc Ela (GR)
– Parc natiral Bavregn (GR)
– Biosfera Unesco da l'Entlebuch (LU)
– Parc natiral dal Giura argovian (AG)
– Parc natiral da Thal (SO)
– Parc natiral dal Doubs (JU, NE, BE)

– Parc natiral dal Diemtigtal (BE)
– Parc regional Chasseral (BE, NE)
– Parc natiral da Gantrisch (BE, FR)
– Parc natiral Gruyère Pays-d'Enhaut (FR, VD)
– Parc natiral regional Jura vaudois (VD)
– Parc natiral da la Val da Binn (VS)
– Parc natiral da Pfyng-Finges (VS)

Candidats parc natiral:

– Parc natiral Neckertal
– Parc natiral Schaffusa

Parc natiral da recreaziun:

– Parc natiral da recreaziun Turitg Sihlwald (ZH)

La preschentaziun:
Dossier «Parcs svizzers»

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=1676
www.chatta.ch